

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu prè Gratiosa invoientia.

Miercuri

Nr. LXIII.

10 Martiu. 1848

VIENA, 4 mart. Maiestatea Sa C. R. Apostolica prein prè Inalta Scrisoria de Cabinetu de 1 marti a. c. bene voi prè gratiosu a denumi pre al Seu ministru de Statu si conferentia, generariulu de cavaleria Com. C. Lud. de Ficquelmont, de Presidente consiliului c. r. de curte de bataia.—Totu atunci M. Sa denumi pre Com. Alb. de Montecuccoli—Laderchi, marescalculu provinciale al Austriei de diosu, de c. r. Ministru a Statului.

Gazeta de Viena scrie in 4 mart. „Templarile sangerose dein Paris, carele restornara guberniulu statatoriu, si prein rescota de uditie si cu puterea in aceeași Capitale intemeiata o imparatia de infiorare si confusiune, se comunecara lectoriloru acestoru foi credentiosu si deplenu. Acum ne stà inainte intrebatiunea de nexulu dein la-intru intre acele fapte si causele loru. Un firu spre aflarea acestui nexu in firesculu si ordenatulu ambletu al lucrureloru nu se pote aflà. Dein contra invederarea aratata, cum ca in cursulu ordenariu al sistemii constitutiunali de acolo, cemułti o predicau ca o mustra de o viatia a Statului beneregulatn, de odata se apucà o putere, ce stà de o lature de puterea statului regulata, si carei intru un momentu fatale-i succese, a intorce intru o seriositate infricosiata acea fictiune a suprematiei poporane, pre carea chiaru acea Constitutiune erà fundata. Noi potemu insemnà pre acea putere, parte ca pre o opiniune publica a clasei intregi a societatei afundu corupta si prè intensa, parte ca pre o conjuratiune formale cu cuscienti'a scopului ei. De vomu adurmeacă istoria pericloseloru acestoru principia, ce fura manuducatorie acelei, pan' mai departe inapoi, asia ne vomu aflà ajungundu la Babeuf si conjuratii lui (dein 1797), carii inca suptu Directoriu platira cu capulu incercarea de a impunà proprietatea si a surpà temeiele societatei omenesci. Astadi acea partida, care manuducatoriloru antaiei revolutiuni francesci se parù estrema, si de aci rapede si vertosu se asupri la antaiulu ei inceputu, apucà frenele puterei in Francia in mânule; ori si catu ea se va nevoi precum nune indoimu, dupa invingerea neasteptata a cercà se acopere dupa poterisi puterea suruptoria si de plen'a crudime a principiiloru ei, consecuentia acestoru principia va fi mai tare de catu pote-ca voi'a tienutoriloru puterei de acum, si a nevoia voru aflà acestia midiloce de apoté retioné reversarea predatoria a revolutiunei intru al ei cursu.—Antaia data dar' stà adi tota Europa in facia cu invietiaturrele acestei indreptari a lumei, desfasurate pan' la acestu gradu de consecuentia si aplecate. Noi nu avem lipse aspu- ne acum mai antaiu lectoriloru nostri, cum ca

togm'a aceste principia amenitia in ori ce tiera tota proprietatea, tota viatia si tote fameliere. Ci dein bunatemplare, min'a departe pusa suptu temeulu Italiei si Germaniei se sparse mai curundu in Paris, de catu potea se fia in calcululu incendiariiloru, si Europa inca de buna lora avù ocasiune, de a aruncà ochii catra adunculu suruptoriu, inainte de a fi surupata intr'insulu.—Suptu asia impregiurari nu e altu midilocu de scapare, de catu o vertosa alipire a gubernatoriloru catra ai loru gubernatori si o credentiosa sincera implenire a deregatorie in or'a de periculu in ori ce gradu a starei si in ori ce clase a societatei.—Pre aceste vertuti indatenate ale poporeloru sceptrului Austriei incrediute rezimanduse Monarchulu, tare intru incredientia pre inalt'a providentia, tare intru increderea catra aceste popora ale sale, si aducundusi amente ca asta imperatia si mai grele fortune avù de patitu, si astadi pote cautà mangaiatu in faci'a temporeloru venitorie.—Acesta sunt si a le nostre calde sentiemente, credemu ca sunt si trebue se fia sentiementele a toturoru natiuniloru, a toturoru romaniloru nostri credentiosi.

POSITIONU. In Siedentiele cerc. dein 29 fevr. si 1 mart. st. n. continuanduse desbaterile in obiectulu organizarei cetatiloru, de odata scolanduse Corneliu Balogh (dep. Györ) fece un proiectu catu e prentu bancnote si starea financiale, ce se si statorì de a se pertractà in 3 mart. candu se si statorì ca Maiestatei se se tramita o Adresa, in care SS. tieriei se sprima: cum ca ei conditiunea toturoru reformeloru o credu asiediatu intru un ministeriu respundiatoriu ungurescu.—Cesta Adresa totu in acea di se statorì si in Siedenti'a dietale. Èr' in 4 mart. subtu presiedenti'a Judelui tieriei se cetì in Siedenti'a Magnatiloru, ci pertractareai se reserbà pre candu In. Sa Palatinulu se va reintorce dein Viena. De insemnatu e, ca cu o di mainainte in Siedenti'a Magnatiloru In. Sa catu e prentu reinsenuarea partiloru transilvane se oferì bucurosu, ca va fi intremidilocitoriu.

In Siedenti'a cerc. dein 6 mart. se pertractà respunsulu magnatiloru catu e prentu al VI p. a prop. regie, adeca descampararea totale. Aci se acceptà proiectulu lui Kossuth, ca SS. de asta data se se lase dea esmite deputatiune regnicolare, si numai de catu se formuleze proiectu de lege; ale carui principia principali statorinduse, indata Mauritiu Szentkirályi se si incredentià cu plenirea cestui operatu. Nu potemu inse a retacé impregiurarea, ca Adresa Tablei de giosu in 4 mart. cetita si la Tabl'a Magnatiloru nepertractanduse neci in 8 mart. in Siedenti'a cerc. tienuta in 8 mart. ocasiunà dechiera.

tiini amare *Presedintele* înscienția cum ca pre Judele țierei întrebându-l despre cauză ne țiene-rei Sidentiei, iar? fi răspunsu, ca va se comunc-e dorentia SS-leru cu In. Sa Palatinulu. Spre aceea se sculara Madarász si Kossuth si ces-tu dein urma dise, că Tabla amesuratu cercu-stariloru straordinari înainte de a grigi de modu-ri straordenari, se se provoce Judele țierei, si in nefienti'ai de facie Exc. Taverniculu, spre a ție-né numai de catu Sidentia in ne fientia de faciea In. Sale Palatinulu. Cestu proiectu ac-ceptanduse de toti, Presidentia indata se departa spre a provocá pre demnitarii atensi; ci reintorcun-duse dupre pucine minute, fece scire, cumca Ju-dele țierei si Taverniculu caletorira pre cateva dile. Pázmándi (dep. Komárom) proiectá ca ade-ca SS. intru o anuniare indreptanda catra Mag-natise evolba cercustarile presenti, se solícite per-tractarea Adresei si se dechiare, că alt' mentrea SS-le se voru semti provocati a face ce cere binele si gloriá țierei. Cestu proiectu mai stemperatu, mai de toti parteninduse se statori fora neci o contradicere.

MURESIU-OSIORHEJU, 12 mart. st. n. Presidele Tablei regie de legi Alexiu Daniel de Vargyas in urm'a apopleșiei mori în etate de 65 ani. Repauseze in pace!

BLASIU, 8 mart. Primever'a si aur'a ei cal-durosa se incepù, pote-ca pre tempuriu. Dupa plo-umeditorie, urmara nopti serene, cu bruma noptea, diua cu caldura. Dilele babeloru au n'au mai so-situ, au trecura înainte de Dochia. Seme-naturele ridu de verdi si frumose; pomii mugu-rescu, tufarile incepu a inverdi, erb'a nu acceptá 40 de santi se o bata cu ciocanelele. Astrologii preuncia un anu manosu si dororosu. Dé D. dieu cea de antaiu, ci ne scape de cealalta!

A N G L I A.

LONDON, 29 fevr. st. n. In Sied. Camarei Lordiloru dein 28 fevr., dupa o scurta intrevor-bire, bilulu prentu innoirea relatiuniloru diplo-matece cu Roma se lese atreia ora fora votiza-re, si asia se acceptá. De ci bilulu are de a mai trece prein Camar'a Comuniloru. — Scirea despre sosirea unui legatu a Papei in London se indre-pta in acestu modru: D. Bedini e legatulu Cur-tei dela Rome la Curtea dein Rio Janeiro dein Brasilia; veniendu inapoi de acolo numai trecù prein Anglia, si dupa o remanere numai de vreo cateva dile in London plecá miercuri (23 fevr.) catra Roma. — Intr'aceleasi dile se tienù o mare striusura in London asupr'a mai susu atensului bi-lu, in care oratorii, mai toti preuti anglicani, du-pa judecat'a altor'a, graira asia de pre largu catu de cu simplicitate. — In Cas'a Comuniloru, 28 fevr., la intrepelarea deputatulu Jos. Hume, mi-nistrulu lord J. Russel respunse: cumca guber-niulu englescu nu are de cugetu a se mestecá in-tru alegerea, ce natiunea francesca ar' aflá cu ca-le a face intru form'a ei de guvernare, precum neci cu totulu a se mestecá in negotiale dein la-intru ale Franciei; care dechiarare fu acceptata cu aplausu de tote laturile Camarei. Mai tardiu acel'asi ministru mai incolo se dechiará, cum ca singurulu interesu celu semte Anglia catra Fran-cia e interesulu veciniloru si amiciloru, si totu ce poftescu ei (ministrii), e cá institutinile, cesi va dá Francia, se fia de o natura de ai ajutorá bu-na-starea pre catu se pote mai multu; ci Anglia, inea nu va lipsi a impleni santele detorentie ale

ospitalitatei, ce intru tote temporele aratara că- tra cei invinsi, ori care se fia fostu acestia, pre regalisti, moderati, au pre liberali; asta detorentia facu Anglia se fia asilulu nefericitiloru, si in-susi (lord Russel) dein parteși nu va suferi neci odata, ca se se parasesca. — Firesce, ca ministe-riulu englescu mai bucurosu e a dá asilu fameli-ei regie dein Francia si ministeriulu francescu caditutu, decatu ai avé de rivali in Paris. Recu-noscerea forme noi in Francia dein partea mi-nisteriulu englescu inea nu pote fi la indoiela, dupa ce ea in catu va se pote numi fapt'a lui, au celu pucinu ajutorita de elu insusi. Ministeri-ulu englescu insusi multor'a se pare nu pre so-lidu, unele jurnale credu ca in scurtu-si va dá de-misiunea. In 28 fevr. elu insusi revocá proiectu-lu de a redecá tributulu de pre venituri de la trei la cinci, la care nu numai nemultiemirea pu-blica, ci se pare ca si evenimentele francesci au ajutatu. Opiniunea publiculu nu e numai asupr'a insusi tributulu ci si asupr'a modrulu cum se cu-lege. La Postsmouth merse mandatu de a pune fora intardiare un numeru mare de vapore de ba-taia in stare activa. In tote dilele se țiene cons-iliu ministeriale lungu in oficiulu ministeriulu dein afora.

B E L G I U.

BRÜSEL, 2 mart. Dupa scirile dein 26 febr. un numeru mare de franci fugiti sosira aici dein Paris. Un corpu oserbatoriu se prepára a se pune la margiile de catra Francia. Impresiunea sciri-loru dein Paris fu asurditoria. — In 28 febr. Re-gele (genere lui Ludovicu-Filipu) se determiná la un pasu decisivu. Dupa ce dein diua deinain-te Curtea se stramutá in cetate si tote petrece-rile de curte se incetara, a doua di Regele urmatu de statulu de Curte se duse dupa a mieidia-di in Camar'a deputatiloru, unde dechiará: Cum ca elu se da cu totulu in despusulu natiunei, renuncia tron-u-lu de va fi cu poft'a poporulu, si e promptu a se vere si viatia a sacrificá apararei natiualetatei si institutiuniloru dein 1831. Un aplausu unanu resuná de tote laturile; ci plecarea catra co-stitutiune republicana nu strabatù multi cetatiani a Capitalei, ér' gard'a civica e cu totulu cu sem-tiemente monarchice. — In 29 febr. guberniulu de-mandá a se respunde republicoi francesci, că nu are cugetu de ase mestecá in negotiale si forme-le guvernarei natiuniloru straine, ci numai asi a-pará independentia natiunale, intregimeá patriei, natiualetatea politica si institutiunile libere. Ce-tatienu Antverpiei se va pune in statu de aparare. — Regina (fi'a lui Ludovicu-Filipu) tramise mai multe lade cu efecte prentu membrii familiei sale, carii ajutsera in Anglia despoiati de tote.

F R A N C I A.

LONDON, 1 mart. Pañ'intr'asta di dupa a mieidia-di nu se scia in London nemica ceru de sortea Regelui Ludovicu-Filipu si a reginei. Du-pa Times in London erá cea mai mare ingri-giare de sortea loru; si se temean se nu fi patitu ceva stricate luntrea, in carea au vrutu se treca. Admiralitatea tramise done vapore se cerce in-tre Havre si Dieppe. Scirea oficiale despre ei e dein Dreux, unde sosisera in 24 fevr. fora ne-mica bagagia. (Dreux e locul unde se innoimen-tá nefericitulu principe de corona fiulu lui Ludovicu-Filipu, si unde pre la anulu nou se asiedia

și sosită a acestuia). — Ducele de Nemours sosit în London în 27 febr. seră după 7 ore, împreună cu ducele și ducesă de Sachsen-Coburg (Clementina, fiia lui Ludovic-Filip), și descălecară în palatul legatului Francei. Ducele de Nemours eră pră superat, și foarte ostentiv. După fugă răpedă de în Paris nusi luara cu sene nemica, așa cătu neci unu de în fugitii nu avea sciamburi. Curundu după sosire, ducele avu visita dela principele Albertu. Intelnirea le fu de în cele mai scurtoare. Plecându de în Paris ducele cu unu, și ducesă de Nemours cu 3 princi se luara pră doue cali și vîra erasi a se intelni, ci se retacira așa cătu ducele sesu singuru pră vapore, numai pră fiu-să celu mai mare avendu cu sene și doi sierbitori. Intorcunduse ducele dela visita dela regină Victoria, află scrisori oficiose dela Lamartine catra legatulu francecu, unde descălecase, și numai de cătu se determină a se mută de acolo. Elu se stramută intru o vilă lenga London, proprietatea legatului belgicu, împreună cu ducesă de Montpensier (frumosă sora a Isabelei de în Spania). Acestă de în urma sosit în 28 febr. după a mieia-di. Ea se despartise de regele și regină pucinu după ce lasara Tuileriele, și subtu scutentiă a unui amicu credentiosu a ducelui Montpensier ajunse la Boulogne. Trecundu pră în Abbeville fu recunoscută și scapă intru o casa, de unde ea eși apoi pră o poartă de în deretru. Despre celelalte membre a familiei regali nu se șie nemica pan' acum, a fora dece, că ducesă de Orléans, nu catra Anglia ci catra Germania a plecatu. Scirile de în Coblenz de în 1 mart. scriu, ca ducesă cu doi fi a ei: Comitele de Paris și ducele de Chartres în urmarea marchisului de Montesquieu și de Mornay ajunse acolo. De în Paris pan' la Aachen fugira intru un micu fi-acru, de acolo pră drumulu de fieru pan' la Colonia; în Deutz au masu pră nopte subtu celu mai strinsu incognito, de unde apoi în Coblenz sosită pră vapore. De aci se retraseră de o cam data la Ems, unde pan' ore candu voru petrece în ospetariă la „Curtea englesă”, în Nassau.

PARIS, pana 3 mart. Multimea templarilor de în dilele trecute, și edictele guberniului provisoriu atată sunt de multe, cătu ne este cu tota nepotentia a le enumeră deplenu și cu amenuntulu. Noi ne vomu restringe la cele mai principali. Guberniulu provisoriu, compusu precum arataramu, adaugundu inse pră Marrast, Albert, Flocon, proclamă Republica în tota Francia, și se pare pretotendena acceptata. În 27 febr. se scribă în Paris serbatoriă ei la colomnă numita alui Iuliu unde fusese bastilă. Titulatură nobilitaria e optita în acte publice. Lamartine, ca ministru celoru de în afora inscientiă tote guberniale de schimbarea formei guberniului în Francia, esprimendu dorirea de a fi cu toti în pace; nunciulu papei și legatulu Staturilor Unite se declarara cōsentiendu; de aieca inca se ascepta. Clerulu Francei fu provocatu apune înrogatiuni: Domine salvam fac rem publicam, în loc de: salvum regem. Mai tote persoanele mai semnate, de în statulu civile și militariu, legitimisti, curteni etc., se declarara în partea guberniului provisoriu, firesce ca mai multi de frica, ci nemultiemitori inca potu se fia între ei multi, și mai alesu carii supseră totu bunulu suptu guberniulu de mainainte, nu potu fi scapati de asta macula. În casele regie se aflara nespusu multe scumpe-turi și bani gata care se depuseră în tesaurulu nationalu. Operele scumpe de arte fura pretotendena neatense. În Tuilerii inca și acum siedu

ocupatorii de antaiu mancandu și bendu. În palatul regale numai mobilele regie fura arse. În Neuilly predatorii rapira și predara tote; unii cala 120 persone intrara în celariu, unde bendu și imbetanduse incepura a se bate cu buteliile pan' ce cadura diosu toti de loviture au somnu; ceilalti în urma aprinseră Castelulu, și adouă di aflara pră patrioti în celariu toti sufocati, cu urmele de loviturele butelieloru pră faciale cunoscunde; și de aceste scene mai multe făcū poporatiunea Parisului, pră carii corifeii desinteresati o lauda de moderata, maraemosa și gloriosa! — De în fostii ministri numai Montebello sosit în London, de Guizot și ceilalti nuse aci nemica.

G E R M A N I A.

FRANCFURT, 1. mart. Dietă germană publică un articlu oficialu, pră care aducundu a mente, câte rele potu se turme de în neintielegerea între gubernia și poporale Germaniei; provoca în numele a teta patria pră toti Germanii, caroră li e la anima benele Germaniei, afora de carii nu sunt alti germani, ca fia-carele se se nevoiesca în sferele salu, ca bută-intielegerea se se tiena și ordulu legalu se nu se vateme; de în partea sa apromite tota nevoientia, ca securitatea Germaniei de în la-intru și de în afora se se apere, interesele și viatiă nationalu se se inainteze, și Germania se se redice pră acelu gradu, ce ise cuvene între natiunile Europei, la care inse numai calea invoientiei, propasirei legiuite și a devoltarei unitarie pote se duca.—În 3 mart. seră se publică altu conclusu aceiasi înalte Diete, pră care 1) se lasa în deplena voiă ori carui statulu de în confederatiunea germană a sterse censură și a intruduce libertatea prelului, inse 2) numai sub garantie ce voru ascură mai bene pră celelalte staturi germane cofederate în cōtra abusului cu libertatea prelului.

München în BAVARIA, 5 mart. Impresiunea sciriloru de în Paris fu nemesurata și de o cam data delatură tote templarile de aci; ci în 2 mart. tubulte de pră udite se inoira, a caroră causa pretensiva e totu cea mai de înainte, ci cu departarea ministrului Berks, pareca încă nu se pare restatorita. O cerere prăntu mai multe libertati și reforme suscrista de toti cetatiani capitalei mai cu 10,000 nume fu presentata regelui în 3 mart., în urină caria regele desfacū Camară deputatiloru și chiamă alta nouă pră 31 mai; ci în 4 mart. cetatiani dederă alta cerere prăntu convocarea Camareloru mai în curundu, după care regele apromise că va chiamă pră ambele Camere pră 16 mart.—Pră în un r. decretu ordulu Redemtoristiloru se desfientiă în Bavaria, ci membriloru de aculu se ascură bani de mesa pră tota viatiă, de voru vre a tfece în America septentrionalu și a se santi curei pastoresci a Catholiciloru de vitie germană de acolo; se aude inse, că nu toti voru se merga în America, ci unii voru se treca în Austria, altii a se adoptă în clerulu secularu.

Carlsruhe în BADEN. În 29 febr. la începutulu siedentiei Camarei deputatiloru guberniulu inscientia, că lise va propune proiecte de o deplena libertate a prelului, judeciu de jurati și intrarmarea poporulu. Pră în un decretu a M. duce legea prelului de în 28 dec. 1821 er' se pase în lucrare. Sentiulu publicu e prăntu o libertate politica mai mare și tienerea ordulu bunu. În 2

mart. arse palatiul ministeriului celoru dein afora; fora indoiela se crede ca foculu a fostu pu-
su, ci dupa nespusa astringere nu arse decatucor-
perisiulu, celelate sunt scapate.

Stutgard in WIRTEBERG, 2 mart. Re-
gele proclamă deplena libertate a prelului pren-
tru la-intru si inafora, censur'a e stersa, prelu-
lu e liberu si numai legea penale e piedeca ce o
mai léga. Totu atunci regele edă un manifestu
provocandu pre cetatiani la pace, ordu bunu si
ascultarea legei.

Noue ne e cupotentia a urmă tote miscarile,
ce fierbu in tota Germania, provocate de erum-
perea vulcanului dein Paris, sine contenimū a on-
prende in scurtu, cumca pretutendenea fierbu mi-
scari ca de friguri, adunari, cereri, etc., ci, afora
de tumulte de in München, pacea necairi turburata.

I T A L I A.

Evenementele de in Francia detornara tote
cantarile de catra Italia; de aci dein Roma
nemica nou, decatuc spemea de o Constitutiune,
cariu Papa nu se pare contrariu, mai alesu dupa
ce se sci, ca statulu romann a avutu pan'la Six-
tu V.—M. Duce al Tuscanei in 17 fevr. dede
Constitutiunea apromisa. Asemenea si principele de
Monaco Florestan II; parlamentulu principatului
va stă dein o Camara cu 12 membri, dein carii
6 voru fi numiti de catra principe, cei lalti 6 de
catra poporu. Acestu principatu e si mai micu
de catu republica San-Marino, si numai 6700 a-
bitanti are. Cealalta poporatiune a Italiei e de
24 milioane 766,800 suflete, dein carele in statu-
lu Romanu 2 mill. 879,000; in lombardu-veneti-
anu 4 mill. 759,000; in ambele Sicilie 8 mill.
566,000; in Sardinia 4 mill. 879,000; in Toscana
si Luca 1 mill. 701,700; in Tirolulu italianu 522,608;
in Istria 485,000; in Parma etc. 483,000; in Mo-
dena 477,000; in San-Marino 8000.—In Sardi-
nia se templara rescole asupra Jesuiteloru; in 16
fevr. ei fura scosi dein Cagliari, dein Genna
fugira.—In Neapole Regele jură constitutiunea
in 12: 24 fevr. Palermitanii stau nemiscati pre
cererile lor. Lord Minto se pare a fi consiliatu
regelui case le plenesca voia si regele a se fi in-
voitu.

P R I N C I P I A

de limba si scriptura.

XLVII.

De la stengerea elementului latinu in im-
periulu orientale, romanulu incuserinduse cu bul-
garu-serbu s'a bulgaro-serbitu, de nu pre sene,
incai limb'a; si de asta cuscria nu s'a potutu la-
pedă in provinciile mai curata romanesci de ca-
tu cu inceputulu seclului XVIII, candu cesti de-
intre alieni celu pucinu cu 50 de ani iau preven-
nit. Ci funinginea limbei serbu-bulgaresci se cu-
nosce si pan' astadi pre faci'a limbei romanesci.
Neci e mirare candu inca totu ovedemu incalcia-
ta-imbracata totu cum a fostu dor' de o mia de ani,
de s'a si parutu unor'a că acumui frumosa sii stă
bene, de candu iau sciambatu portulu vechiu cu
portulu nou-rusescu. Ci nu desperămu. Impulsulu
de a si inceputu mai totu de un'a de dein coce, to-
tu n'a remasu nesentitu la confratii nostri unde
e dupa dreptu.

Dupa ce tier'a rom. deveni Ungro-vlachia,
a, romanii incepura a fagadu, tagadu, ta-
madu, a dice: гънд, нѣм, вѣтѣз, стѣжъ, сѣлаш,
фѣртншар, мѣрешѣг, прѣтннѣшѣг, хикаѣн хикаѣшѣг, si alte
multe, cate-tote, ce au intratu si in santele ba-
serece si santele carti. La noi firesce ca si mai
multe se audu de asta sorte, ci form'a limbei ro-
manesci nevenindu de la noi, ele remasera afora.
Inca si in literatur'a mai noua mai afflamu unele
ce in limb'a baserecesca n'au intratu, si inca la
srietorii mai defrunte dein cei de preste munti.
Ce e хикаѣшѣг? Ardelenii-ungureni dicu pre unele
locuri вѣшѣг ung. bőség, ci вѣшѣг, вѣшѣгѣг, хикаѣ-
шѣгѣг sunt ale ungro-vlachiloru. D. lui Cantemir
se pare că хикаѣшѣг (ung. halastó, lacu de pesci)
ar' fi cuventu dacu; ci nu e mirare, déca si pre
хикаѣг pune intre cuventele straine.

Va intrebă cineva: Cum dar' au disu mai anta-
iu au mai demultu romanii romanescce inainte
de a dice фѣртншар etc.? Unele, precum le dicu
si astadi de si mai raru: vindecă, cugetă, in
locu de tamadu, gandi etc. altelecam precum
urmeza. In cartile moldovenesci in locu de faga-
du scriu a хикаѣг cu derivatele lui, de unde crede-
mu că la vechii romani a jură semnă si a fagadu.
—In locu de tamadu, vechii diceau pan'
mai de curundu a se lapedă, precum are si
limb'a baserecesca, ci a negă inca se pare a
fi fostu orecandu usitatu, candu si astadi Né-
ga semnăza omu care tote le face si dice in-
deretru, ca in proverbiu: néga sui in teléga;
—ba io nu m'oi sui, că de m'oi si sui, c'un pi-
cior' m'oi terei.—In locu de нѣм voru fi disu
au gente ca trasdanubianii, au oametu, au lim-
ba, glota etc.—In locu de вѣтѣз, ung. vitéz,
ce voru fi disu e mai a nevoia de aflatu, dupa ce
si latinii asta idea cu alte si alte cuvente o spri-
meau: vir fortissimus, bellicosus, stre-
nuus miles etc., ai nostri pote-că cu tare,
vertuciosu au alte asemenea.—In locu de
стѣжъ priveghiu au paza.—In locu de сѣлаш bu-
curestenii diceau orecandu ospiciu lat. hospitium;
marturia biblia dela Bucur. de 1688, in ep. la
Filem. v. 21, p. 902: шн хикаѣшѣг хикаѣшѣг шн
оспичѣг; si ca se nu se prepuna cineva ca ari
ar' fi vorb'a de ospetiu de mancare si beutura ci
chiaru de сѣлаш, marturia ne fia N. T. tiparitu
in Smirna 1838, dupa celu mai alesu modelu de
pre Santia loru Episcopiloru principatului Romă-
niei, cum scrie la titlu, care la locul semnatu
p. 287 asia are: шн хикаѣшѣг хикаѣшѣг мѣ мѣ шн гъз-
гъз, (ung. gazda); er' grecesce are: ξενίαν dela
ξένος lat. hospes, rom. ospetie, de unde ξενία lat.
hospitium, rom. ospetiu, ca vechiulu bucure-
stianu. Cuventulu ospetiu dar' astadi respunde
si lui convivium si hospitium, adeverentia
de ospetaletatea vechiloru romani catra ospetii
sei, de unde si ungurulu a luatu a dice: jól lak-
tam si lakadalom, in locu de bene m'am ospetatu si
ospetiu de nunta.—In locu de фѣртншар, numai
de catu dein acatiatur'a silabei шар, ung. ság, se
vede, ca romanii mai antaiu au disu фѣрт, lat.
furtum, dein carele apoi au formara фѣртнш ca
μορτίш, κρѣνίш si apoi фѣртншар, au de adreptulu
acatiandu acea silaba dein plecarea de a ungaru,
cum se templă si cu фѣцарнѣк, сѣтаторнѣк, дѣтторнѣк, а-
марнѣк etc. adanguendu de prisosu slovenesc'a si-
laba adiectivale нѣк, candu eră destulu a dice:
фѣцарнѣк, сѣтаторнѣк (ар сѣтторнѣк, сѣтѣтторнѣк), дѣтторнѣк
(дѣтторнѣк, дѣтторнѣк), а мар.—

P A R I S U L U.

I.

PARIS-ulu, acesta capitale a Franciei, seau, cum voru francii, a civilizatiunei europene, meca tuturor calatorilor europeni de ori ce origine au liaba se fia, adese ori si a poporaloru barbare dein Asia, Africa si America, de care dicu francii, ca nemenea pote dice ca a calatoritu care nu a vediutu Parisulu, si nemenea nulu lasa fora multa parere de reu candu ese deintr'insulu, in tempore vechi ca si in cele mai noue a fostu teauru celoru mai momentose templari si fapte prentu Francia si adesu prentu tota Europa. Elu avu si are o nespusu-mare influentia nu numai spre Francia tota, carei e sierba orba ascultatoria, ci spre lumea tota; istori'a ei e istori'a Franciei si ea meriteza a fi cunoscuta ca istori'a Romei, Atenei etc. si mai multu de catu a unoru imperatii.

Parisulu preste aceea se facu si este astadi teatrulu unoru templari scuturatorie, a caror'a numai inceputulu dar' neci un ochiu ori catu de ageru istorico-politicu capetulu nu le pote vede. Ochii a tota Europa de tote partile se intorsera catra elu cu anim'a de frica, infiorare au alte sentimente batunda. Ei urmeza dein pasu in pasu misicariloru deintr'insulu pre in tote piatile, uditiile, puntile, palatiale, si tote anghietialu lui, carele mai a tota lumea civilizata, carii au vediutu au nu au vediutu Parisulu, le suntu cunoscute dein firu in peru, cum sunt cunoscuti cei patru pareti a tota omalu, carele nu siede subtu cortu ci in casa.

De aci si noi ne amu propusu a da aici o descriere topografica-istorica de acesta cetate amagitoria, de si noi insine nu iam vediutu faci'a ci destulu iam auditu canteculu sirenici-dulce, catu nu iam statu contra selu urmamur decatu dein singura caus'a legaturei nostre de pamentu. Ci descrierea nostra totu va fi credentiosa, ca suntenu manudusi de un parisianu, care-si cunosce patri'a cu tote amenuntele ei nu numai topografice ci si istorice, precum pucini. Ea va fi si scurta, pre catu se pote indesu un obiectu largu intru un vasu stremtu. Er' catu nu ne va ajunge loculu si tempulu, va remane pan' nime nu scie candu, aducundune amente, ca tote au marginile sale, si nemica nu e deplenu, a fora de faptoriulu a tote.

PARISU-lu, e in departamentuln Senei. Riu-lu Senei, curendu de spre resaritu catra apusu prein midiloculu lui, lu-desparte in doue parti, dein carele cea de nordu e mai mare si mai insemnata. Comunicarea intre ele se intretiene prein puntile preste riu, dein carele cele mai semnate incepundu dein susu in diosu sunt urmatoriele: pont de Bercy; pont du jardin du roi (puntea gradinei regelui); pont-Marie, prein care se impreuna insula St. Ludovicu cu partea de nordu, er' catra sudu prein pont dela tournelle; pont Louis-Philippe, ce impreuna aceea si insula cu partea de nordu si cu insula numita isle de pala is catra apusu; pont dela Grève, ce impreuna insula dein urma cu partea de nordu indreptulu palatiului cetatei (hôtel de ville); pont neuf, puntea noua, ce impreuna aceea si insula de catra apusu cu ambe partile cetatei; pont des arts, puntea artiloru, indreptulu palatiului Louvre de catra nordu, si al institutulu Franciei catra sudu; pont du carroussel,

dein dreptulu piatiei Carroussel preste arip'a palatiului tuilieriloru; pont royal, puntea regia, ce de catra sudu da in uditi'a disa ruedu bac, er' catra nordu in dreptulu aripei de midilocu a tuilieriloru; pont dela concorde, indreptu cu palatiulu Camarei Deputatiloru la sudu, si cu piatia concordiei (place dela concorde) catra nordu; pont des invalides, laamediadi in dreptu cu spitalulu Invalidiloru (hôtel des invalides), er' la nordu cu calea de preamblatu disa allée d' Antin la capulu campiloru elisei catra apusu; pont d' Iena, ce impreuna campulu lui Mars (champ de Mars) la sudu, cu port'a disa barriere de Passy, acesta punte e cea mai dein diosu in Paris. Puntile acestea, precum si alte multe, uditie, palatia etc., in tempore diverse alte si alte nume avura, precum si acum revolutiunea dein fevr. de nou incepu a boteza pre tote; ci noi tienurama numele pan' mai de curundu usitate.

Parisulu e impartitu in 48 patraria (quartiers, cortel) si 12 cercuri (arrondissements, rotundimi), fia-care de cate 4 patraria. Incepundu dein diosu de catra miezia-nopte venu mai anteinu patrariale numite du roule si a campiloru elisei (des champs-élysées), dupa carele urmeza patrariale piatiei Vendôme (place de V.), tuilieriloru (des tuileries, tieglarieloru), palatiului regale (du palais royal) etc., pre unde aflamu cele maiantaie scene a revolutiunei dein februaru.

Puntulu mai insemnatu, deante se potemu pleca, ne e piatia concordiei (place dela concorde), ce se afla in midilocu, intre campii elisei catra apusu si gradina tuilieriloru de catra resaritu. O cale drepta de aci se intende in diosu prein campii elisei pan' la marginea Parisului numita barriere de Neuilly, unde se afla arculu triumfale al stelei (de l'étoile), care fu redecatu de Napoleon dupa bataia dela Austerlitz spre marirea marei armate in 1806, ci in 1814 inca nu era incapetatu, si remase asia pan' ce in 1831 de nou se apucara al continua silu finira in 1833. Acestu monumentu ce intrece cu frumseti'a, marimea proportiuniloru, tote monumentele de acesta sorte, custu aprobe de 10 milioane fr.; faciele lui principali sunt intorse un'a catra campii elisei, cealalta catra Neuilly. Alta cale asemenea se intende totu de a colo catra resaritu prein gradina tuilieriloru pan' in arip'a de midilocu a palatiului Tuilieriloru.—De catra amiedia di o cale duce preste puntea concordiei la palatiulu camarei Deputatiloru, er' catra medianopte pre uditi'a regale (rue royale) in piatia Magdalenei (place de la Madeleine), asia numita de la obasereca minunata inceputa la 3 apr. 1764, ci numai dupa revolutiunea dein 1830 terminata, a carcia spese cu inceputulu revolutiunei dein 1780 acum suise la 2 milioane fr. Pre acesta piatia Opusetiunea determinase a se aduna parisianii in 22 febr. de unde cu solenitate cugetau a pleca la loculu ospetiului in campii elisei. De in acesta piatia o uditi'a numita a Magdalenei duce in stan'ca catra nordu, alt'a indrept'a asemenea se numesc dela ferme des Mathurins, unde nr. 24 e locuenti'a capulu opusetiunei Odilon-Barrot; mai in colo totu de a colo mai in drept'a catra resaritu se incepe alta uditi'a mai larga numita boulevard de la Madeleine, si ea e inceputu unei lung' linie de bulvardele de nordu ce formeza o uditi'a larga pomposa, marginita cu gradine, palatia sumtuose, magazine avute, cafenele stralucite, ospetarie, teatre si alte locuri publice

pre mijlocu e cale pardosita prentu carutie cu arburi plantati de ambe laturile, ce umbrescu carari de pedestri late, pardosite cu lava au asfaltu. Acesta cale, unde se incrucescu un numeru nemarginitu de carutie publice si trasure stralucite in tote partile; ceste carari pre unde de la antaiele radie ale dilei pan'la miedulu noptei se indesa o multime innoinduse neinctatu, se socotescu pre dreptate de cele mai frumoase locuri de preambulare a tota lumea. Pre aceste parte abulevardelor mai alesu trecu tote procesiunile in ceremoniele civili, militare si relegiose; aici se adunara invingatorii bastilei in 1789, pre aci fu condusu la morte Ludovicu XVI la piati'a concordiei, atunci piati'a lui Lud. XV; pre aci trecura petreccrea la mormentu a generariului Lafayete etc., aci pre bulevardulu Magdalenci de partea uditiei Capucineloru se adunara in 30 pluviosu anulu XII al 9 ore sér'a Moreau si Pichegru spre ase coinctelege de punerea in lucrare a conspiratiunei urdite de Anglia spre restornarea guvernului consulariu.

Dela bulevardulu Magdalenci in susupre resaritu se incepe al Capucineloru (b. des Capucines), asia numitu de la claustrulu Capucineloru ce era in uditi'a de desuptu disa a St. Onoriu (rue St. Honoré) facia cu Claustrulu Capuciniloru. Ci claustrulu acum nu se mai afla. Fundatu de veduv'a lui Henricu III in 1601, fu stricatu de Ludovicu XIV spre largirea locului prentu piati'a de Vendôme, ci le fu redecatu altulu aproape, ce statu pan' la 1790, candu stergunduse munastirele claustrulu se intorse spre casa monetaria, unde se batura a signatele (bancute devalvate) si alte cartii publice dela 10 sau pana la 10 mii fr., a caror'a suma sui aproape de 500 milioane si ocaasiunà bancrotulu Franciei. In cornu de drept'a unde se incepe line'a bulevardului Capuciniloru, nr. 20, e palatiulu Bertin, pan' acum palatiulu ministeriului celoru de in a fora, alni Guizot. Suptu imperiu se numea palatiulu Wagram locuitu de principele Al. Berthier. De aci incolo bulevardele Italianiloru, St. Martinu, templulu (b. des italiens, Montmartre, St. Martin, du temple) etc., pan'unde se impreuna cu puntea Bercy.

DEREGATORIELE UNUI PREUTU

cuprense intr'o Predica. *)

Smulge, strica, resfira, intrama si implanta.
Jerem. I, 10.

Doctrina vim permovet insitam,
rectique cultus pectora roborant:
Et cuncte defuere mores,
nedecorant bene nata culpa.

Invetiatur'a desvalesce inasent'a potere,
Si bun'a disciplina intaresce anim'a:
Inse ori unde lipsesce disciplin'a buna,
foralegile surpa bunetatea naturei.

Oratiu, Od'a 4, lib. IV.

UNU tonu mandativu, unu degetu amenitiatoriu dela o potere a totu potente portatoria de sceptru, se vedu in cuventele acestea, care marirea omenimei si inaintarea poporeloru postescu a se pune in lucrare, si poterea deregatoriiei maimariloru desbra-

canduo de molitiune, de nelucrare si placu, o manducatu spre scopulu indetorirei sale. Voi barbati inflacarati de zelulu in florirei sementieloru, Fii ai beserecei, care ati trasu diosudepre anima legaturele intunerecului si ati aretatu cararea adeverului curatu, mormentele vostre porta stim'a marirei omenesci, in care ati cunoscutu chiamarea detoriei vostre; spiritele vostre, preamblanduse ca nisce genii peste capetele poporaloru, cáuta neinctatu spre semenii sei, strigandu: unde ti-ai pusu de mnetatea ome, in ce-tira dimi marirea, ti-ai uitatu unde stai, si ce se cuvene se lucr'i?—Poterele omenirei nu-su asemene, sfer'a lucrarei e impartita, si beneaventatu e acel'a care, cunoscundusi starea deregatoriiei sale, face destulu dupa poterisi; ér' celu ce e pusu prentu indreptare, dela care o multime de omeni accepta dreptate si imbunetate, decumva cauta cu nepesare la deregatori'a sa, si nu lucra dupa legile, carei croescu sfer'a lucrarei, intrebuintiandusi deregatori'a mai multu de unu monopolu alu intereselor sale, decatu de inaintarea fericirei comune; pe fruntea aceluia e inferata rusinea, blastemulu genului urmatoriu lu-va petrece in mormentu, batjocorita va fi si tieren'a dein trupulu lui. Deregatori'a cuprende in sine lege, lucrare necurmata, si o anima fara prejudetia, si desbracata de tota alegerea personelor, ér' nu nelucrare, desmerdare, séu placu. Grea, dar', inalta este deregatori'a preutiei, ale careia indetoriri multe, interesante, si delicate cunoscute ve sunt voue maimariloru intielepti, cari si aici si afora intru gubernarea credentiosiloru voue supusi lea-ti deprensu cu scumpetate, nu stau a-cestea singuru in ceremonie dein afora, nu in mecanic'a misicare a trupului, séu in cetirca cea fora de intielesu a unoru psalmi, nu; ci in neinctat'a lucrare, in relegiune si virtute spre fericirea omenimei si spre manuducerea ei la scopulu celu depre urma care e fericirea sufletesca. Noule preote! intipuituti-ai vre o data placere trecatoria, desfetare, séu comoditate in deregatori'a ce ai imbracisiat'o? de tiai intipuitu, cáuta la acelea ca la nisce visuri, ce au trecutu cu anii prunicii, lucrare necurmata stocatoria de sudori si de sange te accepta. Cuventele, care chiama pre Jeremia pre fetiorulu lui Ichia preutului celu mare spre deregatori'a de invetiatoriulu poporului, vinu dela Domnulu. Si suna: eta amu datu cuventele mele in gur'a ta, ca se smulgi, se strici, se resfiri, se intrami, si se implanti.

Aceste cuvente ale testamentului vechiu, mai de multu de doue mie de ani dise, de le vomu ascultá cu urechile testamentului nou, vomu afla intr'insele depinse deregatoriiele preotiesci intru marire profetica siguratia apostolica. Smulge, strica, resfira: ca atátea cuvente seriose, in cari se arata grelele ostiri ale preutului, ádeca pédecele ce se lungescu in calea inaintarei omenimei; intrama si implanta: in cari cu cele mai vie colori se pune inainte cea mai frumoasa parte a deregatoriiei preotiesci, ádeca lucrarea intru inaintarea fericirei omenesci. Frumosa stare! inalta deregatori'a! Aici preutul dandu man'a cu omenimea, cu deregatoriiele cetatienesci la olalta trebue se pasiesca pre fericitori'a carare a deplinirei omenesci, catra scopulu comune, in virtutele omenesci, cetatienesci si crestinesci, in darea esemplului bunu, in pietate si neostenita lucrare, in urmarea mandatoru, legi, in tiencerea moraletatei si a ordinelu bunu, in gubernarea scoleloru si a instituteloru comuni. (Va urma)

*) Cesta predica fu disa de Multu Reverendulu D. Demetriu Laday Profesorulu de Dogmáteca, in Basérec'a catedrale dein Blasiu in 21 noent. 1847, cu ocasiunea primitieloru séu sacrificiulu de antaín, care peintru indelung'a si fericit'a domnire a maritei Case Austriace, si peintru indelung'a si fericit'a vietia a Episcopului Joane Lemény, l'a adusu Arune Pumné Profesorulu de Filosofía.